

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
 เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒
ให้ยึดพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง

นักบวชและเป็นนักปฏิบัติที่โลกให้นามว่าพระอริยสงฆ์ และตัวเองก็ถึงพร้อมด้วยเจตนาในการบำเพ็ญคุณงามความดีตั้งแต่พื้น ๆ จนกระทั่งถึงความหลุดพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง ท่านเหล่านี้แลเป็นผู้เข้าถูกช่องถูกทาง ตามแนวทางเดินของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญและได้ตรัสรู้มา ตลอดถึงนำธรรมะมาประกาศธรรมสอนโลก ก็ทรงประกาศสอนในแนวทางที่ว่านี้ คือการบำเพ็ญคุณงามความดี ก็คุณงามความดีนั้นจะอยู่ที่ไหน อะไรจะเป็นเครื่องสัมผัสรับทราบรู้เห็นกับคุณงามความดีนั้น ๆ นอกจากใจนี้เท่านั้น ไม่มีสิ่งใดจะรับทราบได้ในบรรดาสัมมุติทั้งหลายในโลกนี้ มีใจนี้เท่านั้นเป็นผู้จะรับทราบและบำเพ็ญตนทั้งการละและการบำเพ็ญ

นี่พวกเราทั้งหลายได้มาบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ยอดเยี่ยมและได้มาประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้ นับว่าเป็นโอกาสและเป็นหน้าที่การงานที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับความเป็นนักบวชของเรา ถ้าไม่ลืมหิวไปเสียโดยอาศัยผ้าเหลืองที่โลกทั้งหลายเคารพกราบไหว้บูชา นี่ มาเป็นประหนึ่งว่าดินเหนียวติดหัวแล้วก็ว่าตนมีหงอนเสีย โดยที่ตัวได้บวชเพียงเท่านั้นแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็นึกว่าสมบูรณ์เต็มที่แล้วในความเป็นพระของตน ถ้าอย่างนี้ก็ไม่มีทางที่จะก้าวเดินเพื่อความเจริญรุ่งเรืองสมเจตนาที่มุ่งไว้แล้วนั้นเลย

ผู้ตั้งใจเพื่อความหลุดพ้นจริง ๆ ก็พึงคำนึงถึงทางดำเนินของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นคติตัวอย่างอันดีเยี่ยมมาแล้ว ทั้ง ๆ ที่พระองค์เป็นกษัตริย์ คำว่าเป็นกษัตริย์โลกทั้งหลายก็ทราบทั่วถึงกันแล้วว่าเป็นบุคคลประเภทใด ถ้าพูดถึงความมีคุณค่ามีราคา ความที่น่าเฝ้ายอมสรรเสริญ ก็อยู่ในความเป็นพระมหากษัตริย์ แต่เวลาพระองค์เสด็จออกทรงผนวชนั้น มิได้เสด็จไปตามที่โลกคิดโลกเข้าใจกัน ว่าเสด็จออกทรงผนวชอย่างมีหน้ามีตา มีคนเคารพเลื่อมใส หรือว่าได้รับการแห่แหนออกไป

แต่พระองค์เสด็จไปแบบหาคุณค่าไม่ได้ สลัดพระองค์จากความเป็นกษัตริย์และความมีคุณค่าทุกแง่ทุกมุมออกไป ประหนึ่งว่าเป็นผ้าขี้ริ้วเป็นคนอนาถา สลัดความสำคัญที่ว่ามีคุณค่ามีราคา มีความเป็นพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ออกจากพระทัยและกิริยาแห่งความเคลื่อนไหวทุกแง่ทุกมุมเสียทั้งหมด เหลือเพียงว่าเป็นบุคคลคนหนึ่งเท่านั้น คำว่าสิทธัตถราชกุมารอันนั้นก็พระนามของวงศ์กษัตริย์ พระองค์ไม่ได้นำมาเกี่ยวข้องเลย เสด็จออกเพื่อบำเพ็ญพระองค์ให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งมีคุณค่า

เหนือโลกสงสาร มีพระทัยมุ่งหมายต่อธรรมดวงเลิศนั้นโดยถ่ายเดียว เพราะฉะนั้นจึงทรงสละได้ทุกอย่างทุกอย่างในบรรดาที่โลกรักและสงวนกัน

การเสด็จออกทรงผนวช เราก็ไม่เคยได้ยินว่าพระองค์ได้ประทับอยู่ในหอปราสาทราชมณเฑียรที่ไหนเหมือนกับกรุงกบิลพัสดุ์ ก็ไปอยู่ตามประเภทแห่งคนอนาถาเพื่อบำเพ็ญคุณงามความดี สละทิวาภิมานะทุกแง่ทุกมุมเพื่ออรรถเพื่อธรรมนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้นการประทับอยู่ของพระองค์จึงสะดวกสบายหายกังวล อาหารการบิณฑบาตที่เรียกว่าเครื่องเสวย ซึ่งเคยเสวยในนามหรือในความเป็นพระราชาก็สละเสียสิ้น เหลือแต่คนอนาถาขอทานเขามาเสวยเท่านั้นพระองค์ก็สบาย

นี่เพราะการละสิ่งที่เข้าใจว่ามีคุณค่าแต่มาเป็นอุปสรรคต่อหัวใจนี้ออกเสีย เหลือแต่ธรรมอันเลิศที่พระองค์ทรงมุ่งหวัง ซึ่งไม่ขัดกับสิ่งใดๆ ไม่เป็นอุปสรรคต่ออะไรในโลก มีเหลือนี้เท่านั้นแล้วทรงบำเพ็ญ วิธีใดซึ่งทรงคิดว่าจะเป็นไปได้เพื่อความตรัสรู้ตามพระประสงค์ก็ทรงบำเพ็ญ ขนาดที่สละเป็นสละตายถ้าเป็นภาษาของเรา ไม่เห็นแก่ความยากความลำบากเหนือสิ่งที่พระองค์ทรงมุ่งหวัง คือพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณนั้นเลย ทรงบำเพ็ญเต็มเม็ดเต็มหน่วย จนกระทั่งเห็นว่าไม่ใช่ทางแล้วจึงทรงลดละปล่อยวางวิธีนั้น

สรุปความลงก็ทรงย้อนหลังมาพิจารณาถึงเรื่องอานาปานสติ ซึ่งเคยได้แสดงให้เห็นฟังหลายครั้งหลายหนแล้ว จึงทรงบำเพ็ญธรรมด้วยอานาปานสติ ทรงระลึกกำหนดลมหายใจเข้าออก แล้วทรงสละพระองค์ในสถานที่นั้นด้วย ทั้งความเป็นพระพุทธรูปเจ้าก็จะให้เป็นในสถานที่นั้น หากไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้าขึ้นมา ป่าช้าก็คือสถานที่แห่งเดียวกันนั้น ไม่ทรงคิดจะโยกย้ายไปที่ไหนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรอีก นี่เป็นวาระสุดท้ายที่พระองค์ทรงปลงพระทัยลงไปเพื่อความตรัสรู้ แล้วก็ได้ตรัสรู้อย่างสมพระทัยในคืนวันเดือน ๖ เพ็ญ

ธรรมที่พระองค์ทรงรู้ทรงเห็น และวิธีการดำเนินของพระองค์อันเป็นแนวทางหรือเป็นต้นเหตุให้ตรัสรู้นั้น ไม่ปรากฏว่ามีผู้หนึ่งผู้ใดได้เคยบำเพ็ญมาก่อนและเป็นครูอาจารย์สอนมาก่อนเลย ไม่ว่าจะสอนผู้หนึ่งผู้ใดมาก่อนหรือสอนพระองค์เองก็ไม่เคยปรากฏ เป็นเรื่องของสยัมภูทรงชวนชวายเป็นลำพังพระองค์เอง เวลาที่รู้ก็รู้ขึ้นมาโดยลำพังพระองค์เองเท่านั้น

ธรรมที่รู้ขึ้นมาในคืนวันตรัสรู้นั้นเป็นธรรมที่ประเสริฐเลิศโลก เหนือโลกเหนือสงสาร เป็นโลกุตระธรรมอันสุดยอดแห่งธรรมทั้งหลาย ได้แก่วิมุตติพุทโธขึ้นมา เมื่อได้ปรากฏในพระทัยแล้ว อุกุบายวิธีการต่างๆ ที่จะทรงแนะนำสั่งสอนโลกเพราะความเมตตาสงสารนั้น ก็ปรากฏขึ้นกับธรรมที่ทรงรู้ทรงเห็น การทรงรู้ทรงเห็นนั้น เห็นทั้ง

โทษเห็นทั้งคุณ เห็นทั้งหัวใจสัตว์โลก กรรมของสัตว์โลก เห็นทั้งพระทัยของพระองค์ และกรรมของพระองค์ที่เคยเป็นมาอย่างใดอย่างถึงพระทัย

เพราะฉะนั้น การแนะนำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จึงท่วมทลงด้วยพระเมตตา อยากจะให้สัตว์ทั้งหลายได้หลุดพ้นจากความทุกข์ความทรมาน หรือมหันตทุกข์เหล่านั้นจริงๆ ให้ถึงซึ่งความสุขนับแต่ความสุขขั้นพื้นฐานขึ้นไป ซึ่งดีกว่าที่ไปจมอยู่ในนรกเป็นไหนๆ ตลอดความสุขสุดยอดได้แก่ความหลุดพ้นไปเสียโดยถ่ายเดียว เมื่อทรงแนะนำสั่งสอนจึงทรงสั่งสอนด้วยความถึงพระทัย เพราะอำนาจแห่งความเมตตาที่มีกำลังมาก เนื่องจากเห็นเหตุ ๒ ประการนั้น เป็นเครื่องกระตุ้นหรือเป็นเครื่องประจักษ์พระทัย คือแดนแห่งสัตว์โลกที่ได้รับความทุกข์ความทรมานนั้นมีรอบในสามแดนโลกธาตุ ไม่มีจุดใดแดนใดสถานที่ใดที่สัตว์โลกทั้งหลายจะไม่ได้ได้รับความทุกข์ความทรมาน มากน้อยไปตามอำนาจแห่งกรรมของตน ส่วนความสุขก็มีเจือปนกันไป แต่ความทุกข์นั้น เป็นสิ่งที่เด่นเอามากสำหรับสัตว์โลกซึ่งต้องจมอยู่เป็นจำนวนมาก ยิ่งกว่าผู้ที่ได้รับความสุขความสบายเพราะอำนาจแห่งกรรมดีของตน

เมื่อพระองค์ทรงเห็นความทุกข์ความทรมานในเหตุการณ์เหล่านี้ และทรงรู้ทรงเห็นประจักษ์ในพระทัยที่เลิศเลอหรือว่าถึงบรมสุขแล้ว ลบล้างบรรดาความทุกข์ทั้งหลายที่เป็นมาเหล่านั้นโดยสิ้นเชิง จึงทรงแนะนำสั่งสอนเต็มพระทัย เพราะอำนาจแห่งความเมตตา

ธรรมที่นำมาสั่งสอนโลกนี้ไม่ใช่ธรรมธรรมดา เป็นธรรมของท่านผู้บริสุทธิ์ด้วยธรรมของท่านผู้มีเมตตาอย่างแรงกล้าไม่มีใครเสมอเหมือนด้วย สอนสัตว์โลกตามขั้นตามภูมิแห่งอุปนิสัยของตน ผู้ที่ควรจะหลุดพ้นไปได้อย่างรวดเร็ว ก็รีบจุดริบลากกระชากดึงให้หลุดให้พ้นไปเสียในขณะนี้ๆ ผู้ที่ควรขยับขยายหรือเลื่อนชั้นขึ้นมา ด้วยพระกำลังแห่งความสามารถที่ทรงแสดงอุปายต่างๆ ให้รู้ให้เห็นให้ก้าวเดินขึ้นมา พระองค์ก็ทรงแนะนำสั่งสอนจุดลากเรื่อยมาตั้งแต่วันตรัสรู้ ไม่เคยลดหย่อนผ่อนความเมตตาอันลงเลยแม้แต่น้อย จนกระทั่งวันปรินิพพาน

ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมที่กระเทือนโลกมานาน เฉพาะพระพุทธเจ้าของเราก็ได้ ๒๕๐๐ กว่าปีแล้ว เป็นธรรมที่ปลุกสัตว์โลกให้ตื่นจากความทุกข์ความทรมาน อันมีโมหธรรมเป็นสำคัญที่ทำให้ลุ่มหลงลุ่มจมไม่รู้สึกลึกเนื้อลึกตัว ให้ได้รู้สึกเนื้อลึกตัวแล้ว ประพฤติปฏิบัติตนให้หลุดพ้นจากวงแห่งวัฏจักร ซึ่งก็คือวงแห่งวัฏทุกข์ของสัตว์โลกนั้นแล

เพราะจิตแต่ละดวงๆ ถูกร้อยไว้แล้วด้วยกิเลสอาสวะมีวิชาเป็นสำคัญ แล้วถึงก้านสาขาดอกใบก็แตกกระจายไปเป็นความทุกข์ความลำบาก ไม่ว่าจะเกิดในภพใด

แดนใด เพราะอำนาจแห่งกิเลสนี้มีความรุนแรง ที่จะต้องจุดลากให้สัตว์โลกได้ทำบาป ทำกรรมมากยิ่งขึ้นกว่าจะทำบุญนี้เป็นไหนๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นสัตว์โลก ไม่ว่าจะอยู่ในทิศใด แดนใด เพียงแต่มนุษย์เรานี้เราก็มองประจักษ์กับตาแล้ว ถ้ายังไม่เห็นก็ให้ดูหัวใจของเราเอง ว่าวันหนึ่งๆ มีความสุขความสบายแค่ไหน และมีความทุกข์มากน้อยเพียงไร มีสิ่งยุ่งเหยิงก่อวนให้เกิดความกระเพื่อมขุ่นมัวมากน้อยเพียงไร ในหัวใจของเราแต่ละรายๆ ตลอดถึงร่างกายที่หมุ่นตัวอยู่กับหน้าที่การงานนั้น มีมากมีน้อยเพียงไร ไม่ว่าจะร่างกายไม่ว่าจิตดวงใดย่อมเป็นเช่นนี้เหมือนกันหมด

เพียงมนุษย์เท่านั้นเราก็มองทราบได้ แล้วกระจายออกไปหาสัตว์ทั้งหลายทั่วโลก ดินแดนนี้ ก็เป็นจิตที่ถูกร้อยไว้แล้วด้วยอำนาจของกิเลสอาสวะประเภทต่างๆ มีอวิชชา เป็นต้น ที่ร้อยรัดให้แน่นหนามั่นคงที่สุดในหัวใจของคนมีกิเลสทุกดวง เมื่อร้อยไว้แล้ว เช่นนั้นความทุกข์ก็ต้องป้อนเข้าไป แทรกเข้าไปแซงเข้าไปมากน้อย แทรกแซงกันอยู่ อย่างนั้น เสริมกันอยู่อย่างนั้น เหยียบย่ำทำลายกันอยู่อย่างนั้น แล้วจะหาความสุขความเจริญหรือความสะดักสบายมาจากที่ไหนในโลกอันนี้ เพราะเป็นโลกแห่งพินแห่งไฟที่เรียกว่า ราคะศุคินา โทสะศุคินา โมหะศุคินา สุมอยู่ภายในจิตใจ จะหาความร่มเย็นเป็นสุข มาจากที่ไหน ย่อมหาไม่ได้

การที่ทรงเห็นเรื่องราวของสัตว์ทั้งหลาย กระจายทั่วโลกดินแดนแห่งวิญญูญาณแต่ ละดวงๆ มีมากน้อยเพียงไร นี้แลเป็นเหตุให้พระองค์ทรงพระเมตตาสงสารเอาอย่าง มากมาย เรานักปฏิบัติก็กรุณาย้อนเข้ามาสู่จิตใจของเราว่าเป็นเช่นเดียวกับโลกทั่วๆ ไป หากไม่มีธรรมเป็นเครื่องยับยั้ง ไม่มีธรรมเป็นเบรคห้ามล้อ ไม่มีธรรมเป็นเครื่องตัด ทอนภพชาติที่เคยหมุนมาแล้วจำนวนมากหรือนานแสนนานขนาดใด ให้อุ่นเข้ามา จากอนาคต อย่าให้มีมากมายเหมือนดังที่เป็นมาแล้วนี้เลย ด้วยการประพฤติปฏิบัติ กำจัดมันเสียตั้งแต่บัดนี้ ในวงนักบวชและปฏิบัติของเราไม่ควรจะนอนใจ

ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็นธรรมสุดยอดในการจุดการลาก ถ้าเป็น ยาก็เป็นโอสถอันเยี่ยมที่เรียกว่า พุทธโอสถ ธรรมโอสถ สังฆโอสถ เยี่ยมทุกประเภท แห่งยาเหล่านี้ ที่จะจุดจะลากเราให้หลุดพ้นจากทุกข์ไปโดยลำดับ เฉพาะการปฏิบัติ จิตตภาวนานี้เป็นทางสายลัดสายตรง แน่วแน่ต่อทางพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียว ถ้าได้รับการ อบรมสั่งสอนหรือได้ยินได้ฟังจากครูจากอาจารย์เป็นที่ถูกต้องแน่นอนแล้ว ตัวเอง นำมาประพฤติปฏิบัติ ก็ให้ดำเนินตามแนวแถวที่ได้ยินได้ฟังมาแล้ว ด้วยเจตนาที่มุ่งหวังต่อแดนแห่งความพ้นทุกข์ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมกำลังให้มากขึ้นทุกทีๆ ความหลุด พ้นจากทุกข์นั้นจะหย่อนเข้ามาๆ จนถึงหัวใจของเรา เป็นใจที่หลุดพ้นจากทุกข์ได้ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายโดยไม่ต้องสงสัย เพราะอำนาจแห่งธรรมเหล่านี้

เป็นเครื่องดำเนินเพื่อความแคล้วคลาดปลอดภัยไปโดยลำดับอยู่แล้ว จนกระทั่งถึง
วิมุตติหลุดพ้น ไม่นอกเหนือจากธรรมของพระพุทธเจ้านี้เลย

ถ้าเราไม่ประมาทเห็นแดนนรกคือความเกิดแก่เจ็บตาย ซึ่งเต็มไปด้วยความ
ทุกข์ทรมานนี้ ว่าเป็นสิ่งที่เลิศเลอเสียอย่างเดียวเท่านั้น จะมีทางหลุดพ้นไปได้ไม่สงสัย
เพราะจิตดวงนี้เป็นเครื่องยืนยันแล้วว่าคือตัวพาให้เกิดให้ตาย คือจิตแท้ๆ นั้นไม่ตาย
ไม่มีตาย แต่อ่านาจของกิเลสที่แทรกอยู่ในจิตนั้นซิ มันพาให้เข้าร่างนั้นร่างนี้ ที่เรียกว่า
เกิดว่าตาย เกิดตายๆ เข้าร่างไหนถ้าเป็นร่างอยู่เฉยๆ ค่อยยังชั่ว แต่มันไม่ใช่ตุ๊กตา เมื่อ
จิตเข้าไปแทรกอยู่นั้น จิตเต็มไปด้วยกรรมด้วยวิบากแห่งกรรม จะไม่แสดงตัวออกใน
ทางดีทางชั่วทางสุขทางทุกข์ได้อย่างไร ต้องแสดงอย่างเต็มกำลังที่มีกรรมอยู่ในหัวใจ
มากน้อยนั่นแล

ไม่ว่ารูปใดร่างใดก็ตาม ถ้ามีกรรมชั่วอยู่มากขนาดไหน จะต้องแสดงให้เต็มที่ถึง
ชั้นมหันตทุกข์นั่นแล จนกว่ากรรมนี้จะอ่อนตัวลงไปตามกฎของอนิจจังและหมดสิ้นไป
โน้นแล จึงจะหมดความทุกข์ความทรมาน หรือมหันตทุกข์ในกรรมนั้นในภพนั้น แล้ว
เปลี่ยนภพใหม่ขึ้นมา ก็เป็นภพที่เต็มไปด้วยกรรม เต็มไปด้วยวิบากแห่งกรรมอีกเช่น
เดียวกัน เวลาไหนสัตว์ว่างจากการเสวยกรรมไม่มี เพราะกิเลสซึ่งเป็นเชื้ออยู่ภายในมัน
ฝังจมอยู่นั้น ทำให้ทำบาปทำกรรม ให้ได้รับเสวยความทุกข์ความทรมานอยู่ตลอดเวลา
และยังจะตลอดไปไม่มีที่สิ้นสุดยุติได้เลย ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องตัดทอน หรือเป็น
เครื่องตัดฟันขาดลงเสียเท่านั้น

ให้พากันเข้าใจไว้ว่า ทุกข์ทั้งหลายที่ติดแนบไปกับความเกิดความตายของสัตว์
ไม่ว่าของท่านของเราของใครก็ตาม มันเป็นเหมือนกันทั้งหมด อย่างสดๆ ร้อนๆ ไม่มีคำ
ว่าชราคร่ำคร่า ไม่มีคำว่าจะสิ้นสุดยุติแห่งการเกิดการตายต่อไปอีก เพราะหมดกำลัง
แห่งวิภูจักรที่ทำงานสิ้นสุดยุติลงไปอย่างนี้ไม่มี นอกจากจะสิ้นสุดยุติด้วยอำนาจแห่ง
ความดีทั้งหลายเข้าฟาดฟันหั่นแหลก หรือตัดทอนกันลงไปเท่านั้น อย่างอื่นที่จะให้วิภู
จิตวิภูจักรของกิเลสที่ฝังอยู่ในจิตนี้พาให้ก้าวเดินไปสู่ภพนั้นภพนี้ แล้วมีกำลังน้อย
ถอยลงไป จนกระทั่งหมดกำลังแล้วตายเช่นเดียวกับสัตว์ทั้งหลายนี้ไม่มี คำว่ากิเลสตาย
อย่างนี้ไม่มี นอกจากจะสั่งสมตัวเองไปดังที่เคยเป็นมา และจะเป็นไปตลอดกาลไหนๆ
ไม่มีคำที่ว่าสิ้นสุดยุติเลย

นี่พระพุทธเจ้าจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างมากที่มาตรัสรู้ นี้เราก็อยู่ในท่ามกลาง
แห่งความตรัสรู้แห่งศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ท่านสอนใคร ก็สอนพวกเราให้
ประพฤติปฏิบัติตัวตามแนวทางนี้นั่นเอง ประหนึ่งว่าพระพุทธเจ้าทรงจุดทรงลากอยู่
ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง จากธรรมทั้งหลายที่ประทานไว้แล้วไม่เป็นอื่น จึงเรียก

ว่าสาวกชาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว ถ้าเราทั้งหลายไม่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติในเวลานี้จะไม่มีหวัง อย่าเข้าใจว่ากาลเวลานั้นจะเป็นเครื่องรับประกันเราในชีวิตจิตใจสกลกาย และภพชาติของเราในกาลต่อไป จะต้องเป็นอย่างนี้อยู่ตลอดไป นอกจากเราจะรับแรงชวนชวยเสียแต่บัดนี้ ๆ ด้วยความไม่ประมาทเท่านั้น จึงจะมีทางผ่านพ้นไปได้

การบำเพ็ญภาวนาก็เคยได้แนะนำสั่งสอนมาแล้วไม่รู้กี่ครั้งก็หน ที่เกี่ยวข้องกับสังคัมพระเรา นับตั้งแต่วันพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นมรณภาพไปแล้วก็เป็น ๔๐ ปีนี้พอดีสำหรับหมู่เพื่อนมาเกี่ยวข้องกับผม ผมก็ได้แนะนำสั่งสอนเต็มสติกำลังความสามารถไม่มีอะไรปิดบังลี้ลับ หรือยังเหลืออยู่เลยภายในใจนี้แม้แต่น้อย ได้ทุ่มลงเต็มสติกำลังความสามารถทุกด้านทุกทาง ท่านผู้ใดจะนำไปประพฤติปฏิบัติก็ขอให้นำไปปฏิบัติให้ถึงใจแล้วจะถึงธรรม

ธรรมนี้สด ๆ ร้อน ๆ เช่นเดียวกับกิเลสที่สด ๆ ร้อน ๆ อยู่ภายในจิตใจของเรา คิดไปทางกิเลส กิเลสก็เกิดขึ้นทันทีภายในใจ คิดไปในทางด้านธรรม ธรรมก็เกิดขึ้นทันทีภายในใจ ที่เรียกว่าสด ๆ ร้อน ๆ เหมือนกัน ทั้งธรรมทั้งกิเลสอยู่ภายในใจของเราแล้ว ไม่อยู่ที่ไหน อย่าไปคิดให้เสียเวลา ให้กิเลสมันกล่อมไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งตายใจแล้วล้มจมไปตามมัน ว่ามรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยแล้ว พระพุทธเจ้านิพพานานแล้ว มรรคผลนิพพานไม่มี นี่เป็นเรื่องของกิเลส ถ้าเป็นคนมาพูดก็เป็นคนคลั่งกิเลสมาพูด ตัวเองไม่เคยได้บำเพ็ญคุณงามความดี มีการภาวนาเป็นต้นมาแม้แต่น้อยเลย แต่แล้วก็มาพูดด้วยลมปากที่สกปรกโสภณ โดนเข้าหูใดหัวใจดวงใด ก็กลายเป็นหัวใจสกปรกโสภณไปตาม ๆ กัน เชื่อตามกัน จมไปตาม ๆ กัน ไม่มีขึ้นดีแต่อย่างใดเลย

หลักธรรมใครจะเกินพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนไว้แล้ว ด้วยความบริสุทธิ์ความฉลาดแหลมคม ทั้งปัจจุบันทั้งอดีตอนาคตใครจะครบเครื่องเหมือนพระพุทธเจ้าที่ทรงรู้ทรงเห็นและทรงสั่งสอนสัตว์โลก ทรงสั่งสอนด้วยความรู้ความเห็นความเป็นจริง ๆ และธรรมนี้เคยรื้อขนสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากทุกข์มามากต่อมากแล้ว นานแสนนานแล้ว ผู้นำมาประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวทาง เหตุใดกิเลสจะไม่หลุดลอยออกไปจากหัวใจ ต้องหลุดลอยไม่มีสิ่งใดเหลือภายในใจ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้นแล ขอให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวทางนั้นเถิดจะไม่เป็นอื่น นี่เป็นหลักสำคัญของศาสนธรรมและการปฏิบัติ จงพากันตั้งอกตั้งใจปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง สมกับศาสดาเป็นผู้จริงจังและธรรมเป็นของจริงจังทั้งเหตุแลผล

วันคืนเดือนปีล่วงไป ๆ เรื่องโลกเรื่องสงสารก็อย่างที่เราเห็นนี้แล เห็นไหม ได้ยินไหมเดี๋ยวนี้เวลานี้ มันมีความสงบเบญจบเมื่อไร นั่นละกิเลสพาให้เป็น แล้ววันไหนมันจะชราคร่ำคร่าพอให้เราได้สะดวกสบายบำเพ็ญคุณงามความดี ทางตาก็โดน ทางหูก็

โดน ทางจุมก ลิ่น ภาย โดนแต่สิ่งเหล่านี้ เพราะมันมีอยู่กับตัวของสัตว์ของบุคคล และ สัตว์บุคคลนี้เท่านั้นเป็นผู้ชอบในสิ่งเหล่านี้ เป็นผู้ชวนชวย เป็นผู้หามา เป็นผู้เสกสรร บั่นแต่งขึ้นมา แล้วก็มาเผาตัวเองๆ ดังที่เห็นๆ กันอยู่นี้ แล้วธรรมพระพุทเธาก็หาทาง เดินไม่ได้ เพราะมีแต่สิ่งเหล่านี้สกัดลัดกันไว้หมด ทางตาก็ปิดเข้ามา หู จมูก ลิ่น ภาย ปิดเข้ามา ปัญญามีก็เป็นปัญญาของกิเลส จะพาเบิกทางเข้าสู่รรกอเวจีลุ่มจมไปเสีย หมด ไม่มีสติปัญญาที่จะเบิกทางเพื่อเข้าสู่มรรคผลนิพพาน หรือความหลุดพ้นนั้นเลย เมื่อกิเลสมีมากๆ แล้วเป็นอย่างนี้แล ตามีให้ดู หูมีให้ฟัง ปัญญามีให้คิดเพื่อหาทาง ออก

เป็นอย่างไรในหัวใจของเราเวลานี้ กิเลสประเภทที่อยากรู้อยากเห็นอยากดูอยาก ชมเหมือนโลกๆ นั้นมีไหมในหัวใจเรา呢 ถ้ามีก็แสดงว่าเราไม่ผิดอะไรกับโลกเขา ถ้าผิด ก็ผิดแต่ผ้าเหลือง ผ้าเหลืองที่ไหนก็มีหาได้ทั้งนั้น ไม่สำคัญยิ่งกว่าธรรมภายในจิตใจเรา ที่บำเพ็ญให้ได้ให้ถึงภายในตัวเองและเป็นสมบัติของตัวเอง ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติ ปฏิบัติ

นี่อ่อนลงทุกวันๆ การแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนรู้สึกว่าจะหัดเข้ามาจนเข้ามา แต่ ก่อนผมก็ไม่เคยพูด เวลานี้มันรู้ที่อยู่ในจิตใจ ไม่มีใครรู้ยิ่งกว่าเรารู้เรา เพราะความ รับผิดชอบกับธาตุขันธ์นี้อยู่ตลอดเวลา เป็นอย่างไรก็เล่าให้หมู่เพื่อนฟัง การเล่านี้ไม่ได้ เล่าเพื่ออะไร เล่าเพื่อไม่ให้ประมาท เหมือนกับว่าเตือนอยู่เสมอ อย่านอนใจอย่า ประมาท ครูบาอาจารย์เป็นสิ่งที่พลัดพรากจากไปได้ แม้แต่พระพุทเธ้ายังปรินิพพาน พระสาวกอรหันต์ของพระพุทเธ้ายแต่ละพระองค์ๆ มีจำนวนมากขนาดไหน แล้วเป็นยัง ไง ท่านก็นิพพานร่วงโรยไปหมด เพราะร่างกายนี้เป็นสมมุติ ทำไมจะไม่มิกฏ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เป็นเครื่องเหยียบย่ำทำลายเล่า แล้วตัวของเราเองก็อยู่ในกฎอันเดียวกัน จะมีอะไรที่วิเศษยิ่งกว่าท่าน นี้แลเป็นของสำคัญที่ควรระลึกอยู่เสมอ ขอให้พากันตั้งอก ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

ให้เห็นในจิตของเรา ให้ใจของเราได้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ เราจะเอาสิ่งใดมาเป็น หลักเป็นเกณฑ์ ในโลกอันนี้ตั้งที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง ไม่มี มีแต่สิ่งที่จะพัง มีแต่สิ่งที่จะ จม ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในกฎอนิจจังฟังไม่ได้ มีแต่จะแตกจะสลายจะทำลาย แม้ใจนี้ไม่ ตายก็ไปเกาะสิ่งนั้นก็พาพังสิ่งนี้พาพัง นั่นละที่ว่าเกิดว่าตาย เพราะสิ่งเหล่านั้นพาให้พัง ตัวจิตเองไม่พังไม่ฉิบหาย แต่สิ่งที่จิตเข้าไปเกาะเกี่ยวนั้นมันพังมันเป็นไปได้ มันจึง เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ จึงไม่ให้นอนใจ ให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นสิ่งที่จีรังถาวรต่อไป จนกระทั่งถึงความเที่ยงแท้แน่นอน คือ จิตที่บริสุทธิ์ ธรรมที่ บริสุทธิ์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับหัวใจแล้วนั้น อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เข้าไปเกี่ยวข้องไม่

ได้ นี่ละพระพุทเจ้าและสาวกท่าน ท่านบำเพ็ญถึงธรรมขั้นนี้ จึงเรียกว่าโลกุตระธรรม คือธรรมเหนือโลก

สภาวะธรรมทั้งหลายมีกฎ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ปีบบังคับไว้หมด อยู่ในกรอบ แห่ง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่โลกุตระธรรม ขั้นวิสุทธิธรรมนั้นนอกเหนือไปจากกรอบอัน นี้แล้ว จึงไม่มีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้องเลย นั่นท่านว่านิพพานเที่ยง เที่ยงตรงนั้น คือจิตที่ บริสุทธิ์นั่นเองเที่ยงจะเป็นอะไรไป เราผู้เคยแปรปรวนนั้นแลกลับกลายเป็นความเที่ยง ขึ้นมา มีแต่จิตบริสุทธิ์ล้วน ๆ ธรรมล้วน ๆ นั่นแลคือความเที่ยง

ให้ท่านทั้งหลายได้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อยู่ที่ไหนอย่าเผลอสติ อย่าลืมเนื้อลืม ตัวกับสิ่งใดในโลก สิ่งที่เคยสัมผัสสัมผัสกันนี้เคยสัมผัสสัมผัสมาสักเท่าไร ปัจจุบันก็ สัมผัสสัมผัสกันอยู่จะตื่นหาอะไร รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ไม่ใช่เป็นของใหม่ ของเก่าทั้งนั้น ของเคยสัมผัสสัมผัสและเคยให้ทุกขมาแล้วด้วยความลุ่มหลงของเรา ตื่นหาอะไร ธรรมเป็นเครื่องปลุกให้ตื่น ตื่นซึ ตื่นด้วยสติ ตื่นด้วยปัญญา

หาอุบายฝึกหัดธรรมานตนาหลายวิธีหลายด้านหลายทาง เราอย่าทำแต่แง่เดียวมุม เดียว ก็เลสมิ่ร้อยสันพันคมไม่ทันมัน ต้องได้ใช้อุบายหลายวิธีการ เพื่อให้จิตอย่างน้อย สงบก็ยังมีสบายคนเรา จิตสงบ สงบอย่างน้อยเป็นความสบาย ตื่นเต้นภายในเจ้าของ อยู่ที่ ไหนก็สบาย ๆ นี่เห็นประจักษ์ เพียงจิตสงบเท่านั้นก็เห็นประจักษ์แล้วความสบายเป็น อย่างไรบ้าง แล้วจิตก็ได้ที่ยึดได้ที่เกาะ คือเกาะในสมาธิธรรม จิตสงบสบายอยู่ในนั้น เพียงเท่านี้ก็ได้ที่เกาะแล้ว ที่เกาะนี้เย็น

แล้วกระจายจิตของตนออกไปดังที่ท่านสอนไว้ทางด้านปัญญา พินิจพิจารณากฎ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เต็มอยู่ในร่างกายของเราแน่ละ เราไปเยี่ยมป่าช้าภายนอก ไป เห็นป่าช้าภายนอกขะเขยงน่ากลัวตื่นเต้นตกใจ ป่าช้าภายในคือร่างกายของเราที่ ครอบหัวใจของเราอยู่เวลานี้ ทำไมไม่ดู ทำไมไม่ตื่น ป่าชานี้แลเป็นสำคัญมาก ไปตื่น อะไรป่าช้าภายนอก จิตของเราอยู่ภายในร่างกายนี้ก็อยู่ในป่าช้าผิบบนนั้นเอง พิจารณาให้ เห็นชัดเจนเช่นเดียวกับป่าช้าภายนอก ใจจะได้ปล่อยได้วางภาระความกังวลรบกวน ความยึดความถือซึ่งเป็นเรื่องกองทุกข์ทั้งนั้นออกไปโดยลำดับลำดับ ให้ออกมา จ้าออกมา ถ้าใจได้ปล่อยสิ่งเหล่านี้พิจารณาสิ่งเหล่านี้ชัดเจนแล้ว ใจจะเริ่มสว่างจ้าออกมาเรื่อย ๆ เลย นี่ปัญญา ท่านว่าปัญญาเป็นอย่างนี้เอง

พิจารณาคือคลายในสิ่งที่อยู่กับตัวของเรานี้แหละ ร่างกายนี้อยู่กับตัวของเรา พิจารณาขยายออกไป เป็นยังงี้ กฎอนิจจังแปรมาตั้งแต่วันเกิดถึงขณะนี้เป็นอย่างงี้ แล้ว ความทุกข์มีมาตั้งแต่วันเกิดเช่นเดียวกันกับวันนี้จนกระทั่งถึงวันตาย ความทุกข์ในขั้นนี้ กับจิตนี้จะต้องสัมพันธ์กันไปเรื่อย ๆ เกี่ยวพันกันไปเรื่อย ๆ อนัตตา ไม่ใช่ของใครทั้ง

นั้นตั้งแต่วันเกิดมา ตายไปแล้วก็ไม่ใช้ของใคร แล้วถือหาอะไร พิจารณาลงไปชื่อนี้ละ ปัญญา พิจารณาแยกแยะกัน

เมื่อจิตเห็นตามเป็นจริงไปที่ละเอียดละน้อย ย่อมปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น ก็เท่ากับปล่อยวางภาระอันหนัก ซึ่งเป็นกองทุกข์ออกได้โดยลำดับลำตานั่นเอง นี้เรียกว่า ปัญญาพิจารณาอย่างนี้ เมื่อพิจารณาอย่างนี้ก็ขอสรุปความเอาเลย เมื่อพิจารณาไม่หยุด ไม่ถอย ความสว่างความเห็นแจ้งชัดเจนในสิ่งทั้งหลายนี้จะค่อยละเอียดเข้าไปๆ จิตละเอียดเข้าไป เพราะสิ่งแวดล้อมอยู่ภายในจิตใจนั้นเป็นสมมุติ เมื่อพิจารณาสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นการขัดหัวใจแล้ว ใจย่อมมีความสว่างกระจ่างแจ้งไปโดยลำดับลำตา จนกระทั่งหมดไม่มีอะไรเหลืออยู่ภายในจิตใจแล้วเป็นอย่างไรวินิจฉัย จิตดวงนั้นเหมือนอะไรไหม อยู่ในโลกรู้แหละเหมือนโลกใดบ้าง เหมือนสิ่งใดบ้างในโลกนี้ นี้ละพระพุทธเจ้าทรงรู้ในสิ่งที่โลกไม่รู้ เห็นในสิ่งที่โลกไม่เห็น แล้วคำว่าบรมสุขก็สุขในสิ่งที่โลกไม่สุข พระพุทธเจ้าและสาวกท่านสุข ท่านประเสริฐในโลกที่ไม่ประเสริฐ อยู่ในท่ามกลางโลกนั้นแหละ แต่ไม่เหมือนโลก คือหัวใจที่บริสุทธิ์พุทธแล้วล้วนๆ นั้นแล นี้คือผลแห่งการประพฤติปฏิบัติ เวลานี้สดๆ ร้อนๆ

ให้ท่านทั้งหลายได้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ เอาให้ประจักษ์ในหัวใจเจ้าของชิว อยู่นานประจักษ์ ถ้าง่วงใจกับธรรมได้สัมผัสสัมพันธ์กันมากน้อย จนกระทั่งถึงเต็มหัวใจแล้ว อยู่นานก็อยู่เออะ กล่าวหาญเต็มทีต่อความจริงทั้งหลาย จะเป็นจะตายไม่มีอะไรสะทกสะท้าน เพราะเรื่องความเป็นความตายเป็นเรื่องของสมมุติ จิตอันนี้ไม่ใช่สมมุติ นอกเหนืออยู่แล้วตลอดเวลา ตั้งแต่วันบรรลุนิพพานหรือตรัสรู้ธรรมขึ้นมาภายในใจ กลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์ล้วนๆ ขึ้นมาแล้ว นั้นแลเป็นจิตที่คงเส้นคงวาหนาแน่น ไม่มีคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เข้าไปเกาะไปเกี่ยวเลยแม้แต่น้อย นั้นละท่านว่าเป็นบรมสุข

บรมสุข สุขอันนี้ไม่ใช่สุขเวทนา เป็นสุขในหลักธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์ล้วนๆ แล้ว จึงไม่มีภว อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เข้าไปเกี่ยวข้องเลย ว่าบรมสุขนี้จะแปรไป ไม่มีคำว่าแปร ถ้าสุขเหมือนโลกเหมือนสมมุติทั้งหลายหรือสุขอันเป็นสมมุตินั้น ไม่ว่าจะสุขทางกายทุกข์ทางกาย ไม่ว่าจะสุขทางจิตทุกข์ทางจิต แปรสภาพได้ด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีอะไรจริงถาวรยั่งยืน แปรได้ทั้งนั้น แต่ถ้าเป็นบรมสุขซึ่งอยู่ในความบริสุทธิ์ล้วนๆ ของจิตแล้ว ไม่มีคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เข้าไปเกี่ยวข้องเลย นั้นหายกังวลตลอดกาล ไม่มีคำว่ากาลนั้นสมัยนี้ หรือความยึดยาวขนาดไหนก็ต้องสิ้นต้องสุดลงไปได้ แต่นี้ไม่มีเป็นความเที่ยงตรง ท่านจึงเรียกว่านิพพานเที่ยง ก็เมื่อไม่มีภว อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เข้าไปแทรกก็เที่ยงเท่านั้นเอง ทำใจของเราให้เห็นชัดๆ ภายในจิตใจนี้ชิว ยืนเดินนั่งนอนก็สักแต่ว่าเปลี่ยนอาการของธาตุของชั้นธไปเท่านั้น ธรรมชาตินั้นไม่ได้เปลี่ยนตัวเอง

ประจักษ์ ถ้าว่าอัครรรยก็เห็นโลกอยู่ตลอดเวลา อัครรรยของท่านไม่ได้ตื่นตื่นเหมือนโลกอัครรรย เหมือนโลกตื่นตื่นกัน จึงว่าไม่มีอะไรเหมือนสิ่งนั้น นั่นแลจึงเป็นธรรมสำคัญมากทีเดียว

การปฏิบัติธรรมถ้าไม่เอาจริงเอาจังจะไม่ได้เรื่องนะ เพราะเรื่องของกิเลสนี้คล่องตัวเต็มทีในหัวใจของแต่ละดวงๆ คือผู้ปฏิบัติของเรา ถ้าสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ไม่แก่กล้าสามารถ ไม่เอาจริงเอาจังแล้วจะไม่ได้เรื่องอะไร วันหนึ่งๆ ปีหนึ่งๆ จะล่วงไปๆ แต่มีดกับแจ่งเท่านั้น แต่กิเลสกับจิตจะไม่แยกจากกันไปเลย ถ้าสติปัญญาของเราไม่ทันกับมันแล้ว อยากรู้ก็ต้องพันกันไปนั่นละ แล้วก็ไปจมอยู่ในกองทุกข์อีก เช่นเดียวกับที่เป็นมาแล้วไม่มีอะไรผิดแปลกจากกัน เพราะกิเลสไม่เคยเปลี่ยนตัวเป็นอย่างอื่น มีมากทุกข์มาก มีน้อยทุกข์น้อย จนกระทั่งไม่มีเสียนั่นแลจึงไม่มีทุกข์ในหัวใจดวงนั้น

ทำอย่างไรที่ไม่มีถ้าลงกิเลสได้สิ้นสุดลงไปเสียอย่างเดียวเท่านั้น ถึงทุกข์ในร่างกายก็ทราบว่ามันเป็นทุกข์ แต่ไม่สามารถจะชิมซาบเข้าสู่จิตใจได้ มันต่างกันอย่างไร เพราะฉะนั้น เวลาพระอรหันต์ท่านตายท่านจึงไม่มีปัญหา จะทำอย่างไรให้ท่านเปลอ จะทำอย่างไรให้ท่านเสียทำเสียที่ ให้ลดตัวลงจากความบริสุทธิ์นั้นไม่มีทาง จึงเรียกว่าฐานะ เป็นไปไม่ได้แล้ว สมมุติเป็นสมมุติ วิมุติเป็นวิมุติ ต่างอันต่างจริงอยู่แล้ว เข้าไปคละเคล้ากันได้อย่างไร นี่การปฏิบัติธรรมให้ปฏิบัติอย่างไร วิธีการหรืออุบายต่างๆ ก็ได้แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนมากมายตลอดถึงวิธีปฏิบัติ ควรจะเด็ดให้เด็ด พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงแรงใดควรจะเป็นประโยชน์ ให้หาอุบายพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงตัวเองหลายวิธี จึงเรียกว่าปัญญาที่จะแก้กิเลส ซึ่งเป็นจอมที่ฉลาดแหลมคมมากที่สุด ไม่งั้นไม่ทัน

วันนี้เทศน์เพียงแค่นี้พอ

พูดท้ายเทศน์

ทุกวันนี้ตามวัดต่างๆ วัดกรรมฐานเรา ทางจงกรมจะไม่มีแล้วนะ อันนี้ชี้ที่น่าวิตกมาก โห เสื่อมไปอย่างนี้เอง อยู่กันไปอย่างนั้นละ ตามกับหัวหน้าวัดที่เดียวละไปวัด...วันนั้น มันเป็นแบบเดียวกันไปเลยเรื่องทางจงกรม จำเป็นก็ต้องสารภาพละซิ ผู้มีก็มี ผู้ไม่มีก็ไม่มี ว่างั้น เท่านั้นมันก็ได้ความแล้ว เอ้อๆ เสร็จนะ สมัยครูบาอาจารย์พาดำเนินท่านถือเป็นการงานของท่านและของพระทั้งหลายจริงๆ ไม่มีงานอะไรเลย ฉันทจันห์เสร็จแล้วมีแต่เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา มีอย่างนั้นเท่านั้น ไม่ให้มีงานอะไรมายุ่งมา กวน เป็นเนื้อเป็นหนังจริงๆ เรื่องภายนอกไม่จำเป็นก็ไม่ให้ยุ่งแหละ อย่างพ่อแม่ครูจารย์มั่นเราพาดำเนินนี้ ไม่มีงานอื่นใดเข้ามายุ่งเลย เราพูดได้เต็มปากว่าไม่มีเลย ไม่มี

อะไรมายุ่งเลย พวกญาติโยมก็จะยุ่งที่ไหน ท่านอยู่ในป่าอยู่ในภูเขาโน้น ใครไปยุ่งท่านได้ และท่านไม่สนใจด้วย มีแต่สอนพระสอนเณรอยู่ด้วยความสงบสงัดเท่านั้น

ผลของศาสนาไม่เห็นเลย ไม่ปรากฏเลยในหัวใจของชาวพุทธเรา นี่ แหมรู้สึกว่าจะอะไรๆ พุดไม่ถูก ว่านั่นเลยนะ มีแต่ลมปากเฉยๆ เลยถือเป็นลมๆ แล้งๆ ไปไม่มีอะไรปรากฏเลย ทั้งๆ ศาสดาก็เป็นศาสดาองค์เอก สอนธรรมอันเอกแก่สัตว์โลก แต่สัตว์โลกก็เป็นสัตว์โลกอยู่อย่างวานั้นแหละ มันไม่ใช่สัตว์ธรรมจะว่าไง มันเป็นสัตว์โลก สัตว์ที่เป็นธรรมค่อยยังชั่ว นี่เป็นสัตว์โลก นี่นับวันหนาแน่นเข้ามาๆ มันคละเคล้ากัน เมืองนอกเมืองนาสับปนเข้ามา ได้อะไรๆ เข้ามา เรายังโง่ก็ยิ่งเป็นเหมือนลิง อะไรมากก็คว้ามั้บๆ ผะกัันเรื่อยๆ นี่สำคัญนะ สำคัญที่เรื่องวัตถุมันแข่งธรรมนั่นซิ ใจก็ดันไปกับเรื่องโลกเรื่องวัตถุไปเสีย แข่งธรรมหมด

การปฏิบัติไม่มี วัดทั้งวัดไม่มีการปฏิบัติแล้วทำยังไง มีแต่เอาชื่อเอานามไว้เท่านั้นว่าเราบวช ก็เท่านั้น แม้แต่รักษาศีลก็ไม่บริสุทธิ์จะว่าไง มันทำลายอยู่นั้นละทำลายศีลตัวเอง ก็ภูมิใจว่าเราเป็นพระเป็นเณร ภูมิใจลมๆ แล้งๆ นี่ซิมันน่าคิด ไม่ได้ปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติก็มี การพูดอย่างนี้ไม่ได้ปฏิเสธนะว่าไม่มีผู้ปฏิบัติ มีแต่มีอย่างลึกๆ ลับๆ เงียบๆ เช่นดังในวัดบ้านก็มี ไม่ใช่ไม่มีนะ แต่ท่านปฏิบัติอย่างเงียบๆ ของท่าน เหมือนท่านไม่ได้ปฏิบัติว่าเงื่อนๆ ไม่ออกตลาดเหมือนกิเลสมันออก กิเลสของพระของเณรออกตลาดนี้มันเคลื่อนไปหมดแล้ว ผู้ปฏิบัติเป็นธรรมจริงๆ ท่านก็เลยไม่อาจจะออกเสีย ท่านเก็บของท่านไว้เสียเงียบๆ

ในวัดในวาอย่างมากมายมีแต่พระอายุพรรษาแก่ๆ ท่านอยู่เงียบๆ ของท่าน ท่านภาวนา ท่านคงแก่เรียนแล้วเป็นรัตตัญญู คือรู้โลกก็รู้มานานแล้ว รู้มากต่อมากแล้ว ที่นี้ก็อยู่เงียบๆ ทำภาวนา อย่างนั้นมีอยู่ไม่ว่าบ้านนอกในเมือง มักมีอยู่เสมอแทรกๆ กันไป เป็นแต่เพียงว่ามีน้อย ส่วนที่เพนพ่านๆ กิเลสออกตีตลาดนี้ซิมันน่าทุเรศ

เวลาเรียนหนังสืออยู่ผมก็ทำภาวนาของผมนอยู่ มันมีอันหนึ่งอยู่ลึกๆ นั้นละพุดไม่ถูกนะ มันเป็นเหมือนกับสายดิ่งอยู่ในหัวใจ ดิ่งต่ออรรถต่อธรรมต่อภาวนา เป็นอยู่ในหัวใจนี้ เรียนก็เรียน แต่อันนี้มันเหมือนกับเป็นแกนอยู่ภายในไม่ลดละ จึงได้มาเล่าให้ฟังที่ว่า จิตรวมก็กินี่ขาดไปหมดเลย เราไม่เคยเป็นนี่มันก็ตื่นตื่นซิ ตีใจตื่นตื่น ความตื่นตื่นเลยไปกระตุกมันเสีย ไปกวนมันเสีย จิตเลยถอยออกมา โอ๊ย เสียตายคราวหลังจะเอาใหม่ แต่ความหมายสัญญาอารมณ์มันไปอยู่กับที่ผ่านมาแล้วนั้นเสีย จิตไม่อยู่กับวงปัจจุบันมันก็ไม่เป็น จนกระทั่งมันจิตจางไปแล้ว จนหายท่วงแล้ว จิตก็ไม่ไปยึดอดีตมันก็เป็นอีก ก็เป็นบ้าอีกอย่างนั้นนะ มันแปลกนะเมื่อมันเป็นแล้วถึงได้รู้

คือคนอื่นมาโล้มันจะไม่ออกนะ นี่พ่อแม่ครูจารย์ซึ่งเป็นที่เราเคารพนับถือมากที่สุดหัวใจ เพราะฉะนั้นมันถึงฝันจากสมาธิออกมา แล้วท่านก็ตัดเอาหนักเหมือนกันนะ ผมไม่ลืม เพราะท่านรู้นิสัยนี้ ถ้าพฤติกรรมตามันจะไม่ถึงนิสัยอันนี้ ท่านเอาแต่เด็ดๆ ใส่เลยกับผม เช่นอย่างที่ว่าสุขในสมาธิเหมือนกับเนื้อติดฟัน ท่านรู้ไหมๆ จ้อเข้ามาเลย ท่านไม่ได้บอกว่า ความสุขในสมาธินั้นไม่เหมือนความสุขทางด้านปัญญาซึ่งละเอียดกว่านี้ นี่อันหนึ่งนะ ท่านควรจะพูดอย่างนั้นท่านไม่พูด เวลาผ่านไปแล้วก็เข้าใจเอง อ้อ ท่านพูดอย่างนั้นเพื่อตัดนิสัยอันนี้ จากนั้นไปแล้วท่านยังว่า ท่านรู้ไหมว่าสมาธิทั้งแห่งเป็นสมุทัยทั้งแห่ง ท่านรู้ไหม ฟังซิ

เราก็เรียนมาติดปากที่ว่าสัมมาสมาธิก็เป็นมรรค ก็เอานี้มาเถียงท่านซิ ถ้าว่าสมาธิเป็นสมุทัยแล้วสัมมาสมาธิจะให้เดินที่ไหน สัมมาสมาธิของพระพุทธเจ้า ท่านไม่ได้เป็นสมาธิอนตายเหมือนของท่านนี้ว่างี้ นี่มันอนตายอยู่ที่นี่ ความติดในสมาธินั้นละ ความหมายนะ ความติดในสมาธินั้นละมันผิด ผิดตรงนั้น แต่ท่านจะว่าอย่างนั้นมันไม่ถึงใจเรา ท่านเลยพูดว่าอนตาย จึงว่างั้น สัมมาสมาธิของพระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ ไม่ได้เป็นสมาธิที่อนตายเหมือนของท่านนี้ มันก็หาที่ค้ำไม่ได้ซี ก็อนตายอยู่อย่างนั้นมันไม่ยอมออก ท่านเอาแต่หนักๆ กับผมนะ แล้วก็ได้เพราะท่านรู้นิสัยว่าเป็นนิสัยรุนแรง นิสัยผาดโผน เอาจริง ถ้าลงก็ลงจริง ๆ ไม่ลง ๆ เป็นอย่างนั้นนะผม

ทีนี้พอไปถึงขั้นปัญญา ท่านก็เอาอย่างหนัก ๆ อีกเหมือนกัน ขั้นปัญญาที่ว่าเวลามันออกแล้ว จนกระทั่งกลางคืนไม่หลับไม่นอน นั่นละมันหลงสังขาร คือสังขารนะหมายถึงความคิดทางด้านปัญญา ก็เป็นสังขาร เอาสังขารออกใช้ แต่สังขารนี้เป็นฝ่ายมรรคสังขารอันหนึ่งเป็นฝ่ายสมุทัย เวลาแยกออกนะ คือเวลาคิดให้เป็นปัญญาไม่เอาสังขารออกไปใช้จะเอาอะไรออกไปใช้ นั่นละท่านว่ามันหลงสังขาร คือสังขารของมรรคนั้นละแต่มันเกินไปก็เรียกว่าหลง นั่นละมันหลงสังขาร ก็เมื่อไม่พิจารณามันก็ไม่รู้ นั่นละบ้าหลงสังขาร โอ๊ย เอาหนักเลยนะ บ้าหลงสังขาร

คราวนี้ไม่เถียงนะ คงจะถูกต้องอย่างท่านว่าละ เหมือนอย่างคราวที่สมาธิ เราลงเลยนะสมาธิที่ท่านโล้ออกนั้นนะ เวลามาพิจารณามันเป็นอย่างนั้นจริงๆ มันถูกต้องอย่างท่านว่าก็ยอมละซิ ทีนี้เวลามาถึงขั้นปัญญาท่านว่าหลงสังขาร บ้าหลงสังขาร คงจะถูกต้องอย่างท่านว่านั่นแหละ แต่มันก็ไปเต็มเหนี่ยวนั้นละ มันไม่ยอมพักเลย แต่ก็ถูกต้องอย่างท่าน เวลาพิจารณาเมื่อผ่านไปแล้ว ย้อนมามันถูกต้องอย่างท่านว่า ก็ได้แต่เด็ดๆ ละซีทีนี้

ท่านสอนเราท่านสอนอย่างนี้ ท่านรู้นิสัยเราว่าเป็นนิสัยอย่างนี้ ทีนี้ไอ้เรื่องที่ว่าให้พอเหมาะพอดีนั้นนะ เรื่องสมาธินี้ก็ให้ออกพิจารณาทางด้านปัญญาบ้าง อย่าติดแต่สมาธิอย่างเดียว นี่ความหมายอย่างนั้นนะ แต่ท่านจะว่าเพียงแค่นี้มันจะไม่ถึงใจเรานั้น

ซี เรามันหยาบนี้ท่านถึงใส่เอาอย่างนั้น ถ้าพูดถึงเรื่องปัญญา ก็พิจารณาทางด้าน ปัญญามันเกินเหตุเกินผล มันเลยเถิดก็พักบ้างซึ่งความหมายว่างั้น ให้มีเวลาพักในสมาธิ บ้างแล้วออกทางด้านปัญญาบ้างให้สม่่าเสมอกัน จึงเรียกว่าดำเนินไปด้วยความสะดวก ความถูกต้องเป็นอย่างนั้น ที่นี้ท่านทำไมไม่ว่าอย่างนั้น ก็เพราะเห็นว่าเรานี้นิสัยหยาบ หนา ถ้าไม่เอาอย่างหนักมันไม่กระเทือน เวลาผ่านไปแล้วก็รู้เอง

หัวใจเขาก็เหมือนหัวใจเรา ที่ไหนนำเกาะก็อยากเกาะ นายึดก็อยากยึด ที่ไหน ควรจะฟังเขาก็ฟัง ก็เหมือนเรานั้นเอง ในด้านการมาเกี่ยวข้องของคนจึงหาทางดำเนิน เขาก็ไม่ได้ เหมือนอย่างเราไปหาครูบาอาจารย์หาเกาะหายึด อะไรก็สู้ใจที่มีที่เกาะที่ยึด ไม่ได้ เกาะยึดครูบาอาจารย์เกาะอรรถเกาะธรรม เวลาก้าวเดินต้องยึด ยึดให้เต็มที่ เมื่อ ถึงที่แล้วก็ปล่อยเอง เหมือนเราขึ้นบันได ไม่จับบันไดให้แน่นไม่ได้ ตกลงมาตายนั้น เวลาขึ้นต้องเกาะบันไดให้ติดที่เดียว เมื่อถึงที่แล้วก็ปล่อยเอง

เวลานี้เป็นเวลาที่ยึดที่เกาะครูบาอาจารย์ ต้องยึดต้องเกาะ ใครว่าติดครูบา อาจารย์ นั้นมันบ้าพวกนี้ ว่าการยึดครูบาอาจารย์ติดครูบาอาจารย์ผิดไปอีกแหละ ใจคน เราไม่มีอะไรเกาะยึด ก็เป็นว่าวเชือกขาดอยู่บนอากาศ หัวปักลงมาอย่างนั้นเหวอมนั่งถึง ดี คนไม่มีที่เกาะไม่มีที่ยึดมันได้เรื่องอะไร นั้นเรียกคนหลกลอย ถึงเวลาเกาะมันต้อง เกาะเสียก่อนซี เวลานี้เป็นเวลาทีเกาะเป็นเวลาที่ยึด ต้องเกาะต้องยึด จะปฏิบัติแบบ ลอยๆ ไม่ได้

เช่นเราเดินทางนี้ เราต้องยึดสายทางเป็นสำคัญ สายทางที่ถูกนี้ต้องยึด แยกไม่ได้ ครูบาอาจารย์ที่แนะนำสั่งสอนโดยถูกทางต้องยึดต้องเกาะให้แน่นที่เดียว ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มกำลังของเราขึ้น เป็นที่มั่นใจ เป็นที่อบอุ่น สะดวกก้าวเดิน สนุกก้าวเดิน เมื่อมี ครูมีอาจารย์คอยแนะอยู่แล้วมันสนุกก้าวเดิน ไม่ว่าเหว นี้ไม่ยึดได้ยังไง ถึงวาระที่ควร ยึดต้องยึดไว้ก่อน เมื่อถึงวาระอิมก็เหมือนเรารับประทาน อิมตัวแล้วก็หยุดการรับ ประทาน

อย่างพระนันทะที่พระพุทธเจ้าทรงรับรอง การปล่อยความรับรองจากพระพุทธ เจ้าก็พระนันทะพูดเอง นั้นเวลาเกาะ-เกาะเต็มที่ พระนันทะเกาะพระพุทธเจ้า บทเวลา พอถึงขั้นวิสุทธิธรรมอรหัตบุคคลแล้ว เป็นอันว่าปล่อยแล้วเรื่องการรับรองจากพระองค์ เวลาพระนันทะยังช่วยตัวเองไม่ได้พระองค์ต้องเป็นตัวประกันไปก่อน พอถึงที่แล้วก็ ปล่อย หมดปัญหากันแล้ว นี่เรื่องเป็นอย่างนั้น

เมื่ออยู่ในวาระที่เกาะที่ยึดต้องเกาะต้องยึด ไม่เกาะไม่ได้ไม่ยึดไม่ได้ ผมนี้เคย เป็นเต็มหัวใจมาแล้ว พ่อแม่ครูจารย์มันนี้เป็นหัวใจของผมเลย ขนาดนั้นนะ จะว่าเกาะ ว่ายึดหรือไม่เกาะไม่ยึดก็พิจารณาซี ชีวิตจิตใจอยู่กับท่านหมดเลย เวลาควรยึดต้องยึด

ควรเกาะต้องเกาะ ควรฟังต้องฟัง ไม่ฟังไม่ได้ เหมือนกับเราเดินตามสายทาง ปลีกสายทางไม่ได้ พอถึงที่แล้วทางนั้นกับเราก็ก้นปัญหากันไปเอง เมื่อถึงที่ตามครูบาอาจารย์ ท่านสอนแล้วมันก็รู้อเอง

แต่เรื่องบุญเรื่องคุณนั้นไม่ถอนนะ เห็นบุญเห็นคุณท่าน เคารพเลื่อมใสท่านสุดหัวใจ แต่ที่จะให้ยึดแบบแต่ก่อนนั้นมันไม่ยึด แน่มันก็รู้นี้ จะให้ยึดแบบแต่ก่อนนั้นไม่ยึด แต่มันเปลี่ยนเป็นอีกแบบหนึ่ง เป็นความเห็นบุญเห็นคุณ ซึ่งไม่มีอะไรเท่าละที่นี้ ความเห็นบุญเห็นคุณของครูบาอาจารย์นั้นซึ่งจริง ๆ ผมนี้ถ้าไม่อาศัยฟังฟังพ่อแม่ครูอาจารย์มันแล้วมันจมไปไหนแล้วก็ไม่รู้ อย่างนี้ชิมมันจะไม่ซึ่งได้ยังไง ท่านสอนว่ายังไงนี้ จับบีบ ๆ คว่ำมับ ๆ มันเอาจริงเอาจริง นี่นิสัยนี้เป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นท่านถึงใส่เอาหนัก ๆ กับผม

ผมทำอะไรเอาจริงเอาจริงทุกสิ่งทุกอย่าง มันเป็นนิสัยจริงจัง แต่เรื่องนี้ก็เคยเป็นมาแต่ขรราวสนั่นแหละ เราหากไม่รู้ว่าอันนี้เป็นอรรถเป็นธรรมหรือเป็นอะไร นิสัยจริงจัง มีความสัตย์ความจริงนี้ มันไม่ได้คิดแต่ก่อน เวลามาศึกษาปฏิบัติธรรมจึงระลึกย้อนไปหาความเป็นขรราวสนั่นของเจ้าของ อ้อ มันเป็นมาแต่โน้น เป็นพื้นเพมาแล้ว ก็มันจริง ถ้าว่าจะทำแล้วทำเลยเอาเลย ถ้าว่าจะไป-ไป ถ้าว่าจะอยู่-อยู่ ไม่ได้มีคำว่าทะเลาะทะเลาะนะ ว่าจะไปแล้วไม่ไปอย่างนี้ผมไม่เอา ใครมาเล่นกับผมทะเลาะทะเลาะนี้ผมไม่เล่นด้วยนะ เป็นขรราวสนั่นก็เหมือนกัน นิสัยทะเลาะทะเลาะนี้ผมไม่เล่นด้วย ถ้าว่าฟัง-ฟังกันจริง ๆ ฟังเป็นฟังตายจริง ๆ ไม่มีสอง เป็นอย่างนั้นแลนิสัยเรา

ทีนี้เวลาเข้ามาหาครูบาอาจารย์แล้วมันถึงเกาะถึงยึดเอาจริง ๆ ถ้าเป็นที่ใจแล้วครูบาอาจารย์ของเราแน่แล้ว ไม่สงสัยแล้ว เพราะเรียนเราก็เรียนมาแล้ว ท่านปฏิบัติยังไรตำรับตำรามันก็วิ่งเข้าถึงกันปั๊บ ๆ ประสานกันแล้วลงใจแล้ว ท่านทำอย่างนั้นถูกกับข้อนั้น ๆ สิ่งที่เราพอเอามาเทียบมาเคียงได้มันก็เห็นชัด ๆ แม้สิ่งที่เราไม่อาจเทียบเคียงได้เราไม่สามารถมันจะฝืนไปไหน มันก็ต้องลงใจ เหมือนอย่างที่เราเห็นมาแล้วนี้ เรื่องสมาธิปัญญาของท่านเป็นยังไง ๆ

บทเวลาควรยึดต้องยึด ยิ่งยึดยิ่งหนักแน่นเข้าไป คิดดูซิอย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มรณภาพผมน้ำตาาร่วง เห็นไหมล่ะ เพราะจิตไม่อยู่กับใครเลย ปัญหาของเราวันหนึ่ง ๆ เกิดขึ้นเท่าไร ตอนนั้นเรื่องปัญญาของเราเป็นธรรมจักรอยู่แล้วนี้ ไม่มีวันมีคืนเลยปัญหาก็ก่เกิดขึ้นเรื่อยซี เมื่อมีครูบาอาจารย์อยู่ เราจะไปแก้ไปไขโดยลำพังตนเองให้เสียเวล่ำเวลาทำไม เพราะปัญหาบางข้อมันแก้ยากจริง ๆ และหนักเอามาก เหมือนกับแหลมหลาวแทงหัวใจเข้าไป แก้ไม่ได้มันก็ขวางอยู่นั้นนี่ พอวิ่งไปหาท่านเล่าถวายท่าน ท่านใส่เปรียงเดียวตกพลั้วะหมดเลย นั้น

คุณค่าของครูบาอาจารย์ที่ผ่านไปแล้ว เห็นแล้วรู้แล้วแก่เราเป็นอย่างนั้น แล้วที่นี้คุณค่าของเราที่จะแก้ตัวเองนี้ พัดกันวันยังค่ำยังไม่ได้เรื่องเจ้าของจนจะตาย มันมีคุณค่าอะไร ต่างกันขนาดนั้นนะ ถ้าพูดถึงคุณค่าของครูบาอาจารย์ เรามันไม่มีคุณค่าเลยนี้ แต่เมื่อเวลาไม่มีครูบาอาจารย์แล้วมันก็ต้องพืดต้องเหวี่ยงกันไปนั่นแหละ อย่างพระสงฆ์สาวก ในครั้งพุทธกาลที่ว่าไปเรียนถามปัญหากับพระพุทธเจ้า แล้วได้ตรัสรู้ธรรมต่อพระพักตร์ก็ยังมี ในเมื่อมีผู้ศึกษาได้ถามได้จะไปแบกให้มันหนักทำไม ก็ต้องเข้าๆ ออกๆ ซี้

อย่างพระสงฆ์สาวกในครั้งพุทธกาลเข้าหาพระพุทธเจ้าเรียนถามปัญหา พอพระพุทธเจ้าแก้ปัญหาเท่านั้นก็บรรลุธรรมๆ ที่นี้เมื่อเวลาไม่มีครูบาอาจารย์คอยแก้ไขแนะนำสั่งสอนนั้นชิมันลำบากนะ แล้วทำยังไงเพราะหัวใจไม่อยู่กับใครเลย อยู่กับท่านเท่านั้น ท่านมรณภาพแล้วเห็นแล้วนั่งเฝ้าท่านอยู่ที่นี่ รำพึงจนน้ำตาร่วงเลยผมนะ ทำยังไงปัญหาของเรามันเกิดอยู่ตลอดเวลา นี่ท่านล่วงไปแล้วจะทำยังไง เมื่อสุดวิสัยแล้วมันก็พืดก็เหวี่ยงโดยลำพังตัวเอง แต่มันนานซี้ ปัญหาบางข้อมันไม่ได้ลงง่าย ๆ กว่าที่จะลงเองกันได้ที่แทบเป็นแทบตายนี้

จึงขอให้ทุกท่านจงเห็นโทษในความปราศจากครูอาจารย์ผู้พร่ำสอนแต่บัดนี้ที่ยังไม่สายเกินไป แล้วรีบเร่งชวนชววยธรรมใส่ตนที่กำลังยังมีครูอาจารย์คอยแนะนำอยู่ จะไม่เสียการณและเตือตร้อนในภายหลัง

พอเหนื่อย